DOI: 10.46340/eppd.2020.7.6.48

Anna Kotsiuruba

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4283-2078>

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

GENERAL AND SPECIAL CIVIL PROCEDURAL RIGHTS OF THE DEFENDANT IN THE CIVIL JUSTICE OF UKRAINE

Анна Коцюрuba

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна

ЗАГАЛЬНІ ТА СПЕЦІАЛЬНІ ЦИВІЛЬНІ ПРОЦЕСУАЛЬНІ ПРАВА ВІДПОВІДАЧА В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ

The scientific article examines the legal nature and analyzes the normative basis for the consolidation of civil procedural rights of the defendant as a mandatory participant in litigation. Conditional classification of all civil procedural rights of the defendant is carried out, by dividing them into general (those belonging to all participants in the case and common rights of the parties) and special (those belonging exclusively to the defendant).

The author made a general description of the procedural rights of the defendant in civil litigation in view of the reform of the civil procedural legislation of Ukraine in 2017. Attention is paid to the peculiarities and problematic issues of law enforcement of certain general and special rights of the defendant in civil litigation.

Keywords: civil litigation, rights of the defendant, participants in the case, common rights, special rights, parties.

Складовою цивільного процесуального статусу відповідача як обов'язкового учасника справ позовного провадження є визначений законодавством комплекс цивільних процесуальних прав що йому належать в ході розгляду справи в суді.

Актуальність теми дослідження пояснюється недостатністю комплексного розуміння цивільних процесуальних прав відповідача з огляду на проведену реформу процесуального законодавства 2017 року.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основні дослідження юридичної природи, обсягу та змісту цивільних процесуальних прав відповідача в цивільному судочинстві висвітлені в працях таких науковців-процесуалістів, як: С. С. Бичкова, Н. Л. Бондаренко-Зелінська, П. В. Гопкін, Н. О. Кіреєва, Р. Я. Лемик, Д. Д. Луспеник, Ю. В. Навроцька та інші. Та попри те, що реформування цивільного процесуального законодавства відбулося ще в 2017 році, досі немає теоретичних досліджень присвячених комплексному аналізу цивільних процесуальних прав відповідача як обов'язкового учасника справ позовного провадження.

Метою статті є узагальнення теоретичних знань щодо системи загальних та спеціальних цивільних процесуальних прав відповідача та висвітлення окремих проблемних аспектів їх законодавчого закріплення.

У доктрині цивільного процесуального права всі права які мають учасники справи прийнято класифікувати на: загальні – ті, що мають усі учасникам процесу; і спеціальні – ті, які відповідно до процесуального статусу мають конкретно визначені учасники справи. Відповідач, як обов'язковий учасник справ позовного провадження має комплекс як загальних, так і спеціальних прав, якими може розпоряджатися в цивільному процесі.

Загальні цивільні процесуальні права відповідача – це комплекс передбачених цивільним процесуальним законодавством ймовірних варіантів поведінки як для відповідача, як обов'язкового учасника справ позовного провадження, так і для інших учасників справи.

Загальні цивільні процесуальні права відповідача доцільно поділити на такі дві групи:

1) комплекс загальних прав відповідача визначений ЦПК, який стосується всіх учасників цивільного процесу;

2) спільні цивільні процесуальні права сторін (права що закріплені цивільним процесуальним законодавством виключно для позивача і відповідача).

До першої групи загальних цивільних процесуальних прав відповідача слід віднести:

1. Цивільні процесуальні права що забезпечують реалізацію принципів гласності і відкритості судового процесу та його повного фіксування технічними засобами, передбачені п. 6 ч. 2 ст. 129 КУ, ст. 11 ЗУ «Про судоустрій і статус суддів», п. 3 ч. 3 ст. 2, ст. 8 ЦПК. Так, відповідно до статті 8 ЦПК ніхто не може бути позбавлений права на інформацію про дату, час і місце розгляду своєї справи або обмежений у праві отримання в суді усної або письмової інформації щодо результатів розгляду його судової справи. У цивільному процесі відповідач, як і інші учасники справи, має ряд процесуальних прав, що виходять з основоположних принципів гласності і відкритості судового процесу, а саме – право *ознайомлюватися з матеріалами справи, робити з них витяги, копії, одержувати копії судових рішень* (п. 1 ч. 1 ст. 43 ЦПК). Також він *вправі ознайомлюватися з протоколом судового засідання, записом фіксування судового засідання технічними засобами, робити з них копії, подавати письмові зауваження з приводу їх неправильності чи неповноти* (п. 4 ч. 1 ст. 43 ЦПК).

Порушення даного права було встановлено Європейським судом з прав людини у справі «Федоров і Федорова проти України» (заява №39229/03 від 1 липня 2011 року). Заявники скаржились на необґрунтованість рішення апеляційного суду та позбавлення заявника можливості бути присутнім в судовому засіданні апеляційного суду при розгляді його справи. Європейський суд встановив порушення п. 1 ст. 6 Конвенції у зв'язку з тим, що під час розгляду апеляційним судом справи заявника не було дотримано принципу рівності сторін, оскільки судовий розгляд справи заявника відбувався за його відсутності, але за участю іншої сторони, яка мала можливість усно представляти свою позицію¹.

В умовах сьогодення, у зв'язку з пандемією COVID-19, принцип гласності та відкритості судового процесу також зазнає масових порушень. Відповідно до рекомендацій Вищої ради правосуддя щодо обмежувальних заходів внаслідок карантину, судді масово почали проводити засідання в закритому режимі не допускаючи при цьому представників громадськості, ЗМІ, хоч ці рекомендації не передбачали подібні обмежувальні заходи та не можуть виправдовувати подібних порушень. Тим більше, наявні в судах технічні засоби дозволяють організувати онлайн трансляцію судових засідань.

2. Цивільні процесуальні права що забезпечують реалізацію права на доказову діяльність. Звичайно ж, ключову роль в цивільному судочинстві відіграє доказова база відповідача, як можливість спростувати заявлені вимоги, яка забезпечується комплексом прав що стосуються доказової діяльності визначеної цивільним процесуальним законодавством. Так відповідач, як і інші учасники цивільного процесу, наділений правом *подавати докази; брати участь у дослідженні доказів* (п. 2 ч. 1 ст. 43 ЦПК).

Подання доказів передбачає їх передачу в розпорядження суду. Відповідно до принципу змагальності сторін, сторони мають рівні права щодо подання та дослідження доказів (ч. 2 ст. 12 ЦПК). При подачі будь-якої заяви, передбаченої п. 2 ч. 2 та ч. 3, 4 ст. 49 ЦПК до суду подаються і докази направлення копії заяви та доданих до неї документів іншим учасникам справи. Всі копії доказів (крім речових доказів) теж мають бути заздалегідь надіслані іншим учасникам справи, інакше, суд не братиме їх до уваги (виключення ч. 9 ст. 83 ЦПК).

Відповідач має подавати докази разом з відзивом, як своєю першою заявою по суті справи. Якщо доказ не може бути наданий з поважних причин, суд може надати додатковий строк для подання відповідного доказу. Лише у випадку подання обґрунтувань щодо неможливості подання доказів у визначений законом строк, такі докази можуть бути прийняті судом, в іншому випадку – вони до розгляду судом не приймаються.

Також, має значення форма подачі доказів, адже якщо відповідач подає документи до суду в електронній формі, то відповідно, і клопотання, інші докази він також має подавати виключно в електронній формі, крім випадків, коли судом буде дозволено подавати їх у паперовій формі.

¹ Ясинко, М. М. (ред.) (2018). *Цивільний процесуальний кодекс України: науково-практичний коментар*. Київ: Правова єдність; Алерта, 77.

Такі жорсткі правила щодо процедури подачі доказів як для відповідача, так і для інших учасників цивільного процесу демонструють очевидний пріоритет процесуального права над матеріальним, що в певній мірі полегшує роботу для суду, проте ускладнює підготовку щодо захисту в першу чергу для відповідача.

3. За для забезпечення права відповідача *брати участь у судових засіданнях, якщо інше не визначено законом (п. 2 ч. 1 ст. 43 ЦПК)*, суд зобов'язаний його належним чином інформувати про всі судові засідання, про проведення окремих процесуальних дій поза ними у строки і в порядку визначеному ЦПК (ч. 2 ст. 128 ЦПК).

4. *Ставити питання іншим учасникам справи, а також свідкам, експертам, спеціалістам (п. 2 ч. 1 ст. 43 ЦПК)*. Відповідач має право ставити питання позивачу та (або) особі, яка звернулася до суду в інтересах іншої особи, іншим учасникам справи виключно з дозволу головуючого, як керуючого судовим розглядом у визначеній законом черговості (ч. 5 ст. 227 ЦПК). Головуючий з власної ініціативи або за усним клопотанням учасника справи може зняти питання, що не стосуються предмета спору, поставити питання учаснику судового процесу, свідку, з'ясовувати суть відповіді в учасників справи, а також ставити їм питання після закінчення допиту.

5. Процесуальне право відповідача на *подачу заяв та клопотань, надавати пояснення суду, наводити свої доводи, міркування щодо питань, які виникають під час судового розгляду, і заперечення проти заяв, клопотань, доводів і міркувань інших осіб* (п. 3 ч. 1 ст. 43 ЦПК). У справах позовного провадження відповідач викладає свої вимоги, заперечення, аргументи, пояснення та міркування щодо предмета спору виключно в письмовій формі у відзиві на позовну заяву та запереченні, як заявах по суті справи. Заяви, клопотання та заперечення проти заяв і клопотань відповідач також може подати з процесуальних питань в ході розгляду справи в усній чи письмовій формі.

6. Відповідач як обов'язковий учасник справ позовного провадження має *право на апеляційний перегляд справи*, та у визначених законом випадках – на *касаційне оскарження судового рішення* (ст. 129 КУ, ч. 3 ст. 2, ст. 17, п. 5 ч. 1 ст. 43, ст. 352, ст. 389 ЦПК).

Користуватися іншими визначеними законом процесуальними правами. Перелік загальних цивільних процесуальних прав відповідача визначених ст. 43 ЦПК не є вичерпним, тобто до формулювання «інші визначені законом процесуальні права» можна віднести також такі загальні цивільні процесуальні права відповідача: заявляти відводи судді, секретарю судового засідання, експерту, спеціалісту, перекладачу (ч. 2 ст. 39, ч. 10 ст. 40 ЦПК); можливість брати участь у судових засіданнях в режимі відеоконференції (ст. 212 ЦПК); користуватися правничою допомогою (ч. 1 ст. 15 ЦПК); запропонувати суду питання, роз'яснення яких, на його думку, потребує висновку експерта або подати до суду висновок експерта, складений на його замовлення (ч. 5 ст. 103 ЦПК) та інші.

Окремою групою загальних цивільних процесуальних прав відповідача є спільні цивільні процесуальні права сторін, обсяг яких не обмежений лише ст. 49 ЦПК, до яких відносяться:

1) право укласти мирову угоду на будь-якій стадії судового процесу (ч. 7 ст. 49 ЦПК);

Мирова угода – це спеціальне процесуальне право сторін, яке є вираженням їх взаємного волевиявлення та спрямоване на вирішення спору між ними на основі компромісу та подальшого припинення судового розгляду. Чинним ЦПК визначено, що мирова угода має стосуватися лише прав та обов'язків сторін (у старій редакції ЦПК обов'язковою була прив'язка і до предмета спору). Тобто тепер мирова угода може виходити за межі предмета спору, якщо цим не будуть порушені права та інтереси третіх осіб (ч. 1 ст. 207 ЦПК). Щоб оформити мирову угоду, відповідачу і позивачу необхідно подати спільну письмову заяву, в якій передбачити ряд важливих обставин: розміри, порядок і строки виконання зобов'язань боржника; відстрочку чи розстрочку або прощення (списання) боргів чи їх частин. Укладена сторонами мирова угода в обов'язковому порядку затверджується ухвалою суду, в резолютивній частині якої зазначаються її умови і така ухвала є **виконавчим документом**. Це означає, що у разі невиконання умов мирової угоди однією зі сторін, інша сторона має право звернутися до приватного чи державного виконавця щодо примусового її виконання. Тому крім вимог визначених ст. 260 ЦПК, ухвала суду про затвердження мирової угоди має відповідати і вимогам ст. 4 ЗУ «Про виконавче провадження».

Одним із заохочувальних положень ЦПК щодо використання інституту мирової угоди стало положення щодо повернення позивачу половини сплаченого ним при подачі позову судового збору (ст. 142 ЦПК). Слід констатувати, що зміни в частині законодавчого регулювання укладення мирової угоди вирішили чимало проблем пов'язаних з її правовою регламентацією та особливостями виконання.

2) звернутися до суду з заявою щодо проведення врегулювання спору за участю судді (статті 201 – 215 ЦПК).

Звичайно ж, найбільш дискусійним серед новел ЦПК стало впровадження інституту «врегулювання спору за участю судді», який фактично змінює підхід до здійснення правосуддя в Україні. Тепер, за наявності взаємної згоди сторін, до початку розгляду справи по суті, може бути проведена така процедура судового примирення як врегулювання спору за участю судді.

Питання щодо проведення цієї процедури вирішується на етапі підготовчого засідання за пропозицією судді при обов'язковій згоді сторін на її застосування (п. 14 ч. 2 ст. 197 ЦПК). Виходячи з аналізу ст. 197 ЦПК, слід розуміти, що внесення пропозиції для сторін щодо процедури врегулювання спору за участю судді, є не правом, а обов'язком суду. Тобто, суддя повинен запропонувати сторонам таку процедуру розгляду справи, але її використання можливе лише за спільної згоди сторін. На проведення процедури врегулювання спору за участю судді виділяється не більше 30 днів з дня постановлення ухвали, та забороняється повторне її проведення.

Стан завантаженості судів вказує на те, що все ж українці в переважній більшості обирають судовий спосіб захисту своїх прав і інтересів. Проте і судові примирні процедури в українському законодавстві передбачені як право учасників справи. З точки зору світової статистики, обов'язкова медіація має перевагу над добровільною, через можливість отримання швидких результатів, що могло б позитивно вплинути на загальну тривалість розгляду справ та витрати судової системи України.

3) Сторони мають право укласти угоду щодо *передачі справи на розгляд третейського суду* (ч. 4 ст. 4, ст. 21 ЦПК, ст. 6 ЗУ «Про третейські суди»), крім визначених законом випадків.

Відповідно до ст. 2 ЗУ «Про третейські суди» №1701-15 третейський суд – це недержавний, незалежний орган, що утворюється за угодою або відповідним рішенням заінтересованих фізичних та/або юридичних осіб у порядку, встановленому цим Законом, для вирішення спорів що виникають з цивільних та господарських правовідносин.

Для передачі справи на розгляд третейського суду сторони мають укласти угоду в письмовій формі у вигляді третейського застереження у договорі чи контракті, або ж у вигляді окремої письмової угоди.

Рішення третейського суду може бути оскаржено відповідно до ч. 1 ст. 454 ЦПК, у формі звернення до апеляційного суду за місцем розгляду справи третейським судом протягом 90 днів із заявою про скасування рішення третейського суду. Як виключення цивільного процесуального законодавства є положення ч. 5 ст. 249 ЦПК України, відповідно до якого справи окремого провадження не можуть бути передані на розгляд третейського суду.

4) Новелою цивільного процесуального законодавства стала норма, що передбачає право на *передачу спору на розгляд іноземного суду* (ст. 22 ЦПК). Для реалізації цього положення на практиці необхідною є одночасна наявність таких умов: 1) спір має відноситися до юрисдикції загального суду; 2) сторони повинні укласти між собою угоду на передачу справи на вирішення до суду іноземної держави; 3) є відповідний закон або міжнародний договір, згода на обов'язковість якого надана ВРУ.

Цивільним процесуальним законодавством передбачені й інші спільні процесуальні права сторін: 5) звернутися до суду із заявою про скасування рішення міжнародного комерційного арбітражу (п. 2 ч. 1 ст. 454 ЦПК); 6) обґрунтувати належність конкретного доказу для підтвердження їхніх вимог і заперечень (ч. 3 ст. 77 ЦПК); 7) брати участь під час процедури врегулювання спору за участю судді у режимі відеоконференції (ч. 1 ст. 203 ЦПК); 8) можуть бути в якості свідків щодо відомих їм обставин, що мають значення для справи (ч. 1 ст. 92 ЦПК); 9) мають право на відстрочення, розстрочення судового збору зменшення його розміру або звільнення від його сплати¹; 10) вимагати виконання судового рішення в частині, що їх стосується; 11) домовитися між собою про залучення експертами певних осіб (ч. 3 ст. 103 ЦПК); 12) розгляд заяв за їх відсутності (ч. 3 ст. 211 ЦПК); 13) відстрочення і розстрочення виконання, зміну чи встановлення способу і порядку виконання рішення (ст. 435 ЦПК), 14) пред'явлення вимоги про поворот виконання (ст. 444 ЦПК) та інші.

Спеціальні цивільні процесуальні права відповідача – це комплекс передбачених цивільним процесуальним законодавством ймовірних варіантів поведінки, передбачених лише для відповідача як обов'язкового учасника справ позовного провадження. По-суті, саме спеціальні права відповідача характеризують його цивільному судочинстві як самостійного та обов'язкового учасника справ позовного провадження.

¹ Закон України Про судовий збір, 2011 (Верховна Рада України). Відомості Верховної Ради України, 14, 87.

До спеціальних цивільних процесуальних прав відповідача належать: 1) право визнати позов; 2) право подати відзив та заперечення відповідача на відповідь на відзив позивача (ст. 180 ЦПК); 3) право подати зустрічний позов (п. 3 ч. 2. ст. 49 ЦПК); 4) право подати заяву про перегляд заочного рішення (ст. 284 ЦПК); 5) право звернутися із заявою щодо зустрічного забезпечення (ст. 154 ЦПК); 6) право на розгляд справи спочатку (ч. 4 ст. 51 ЦПК).

Право відповідача на визнання позову (всіх або частини позовних вимог – п. 1 ч. 2 ст. 49, ст. 206 ЦПК) можна визначити як розпорядчу дію відповідача спрямовану, як на задоволення матеріально-правової вимоги позивача, так і на припинення цивільного процесу. Суд ухвалює рішення про задоволення позову позивача у зв'язку з визнанням його відповідачем за наявності для цього законних підстав. Якщо у справі беруть участь кілька відповідачів, то відповідно всі відповідачі мають його визнати для ухвалення судом рішення про задоволення позову. Часткове визнання відповідачем позову, лише звільняє позивача від доказування положень, які відповідач визнав. Часткове задоволення позову не є підставою для припинення судового розгляду.

На думку Курило М.П., визнання відповідачем явно безпідставного позову не створює для суду обов'язку щодо його задоволення¹. З цього приводу є позиція Пленуму ВСУ у п. 24 Постанови № 2 від 12.06.2009 «Про застосування цивільного процесуального законодавства при розгляді справ у суді першої інстанції», згідно з якою, ухвалення рішення про задоволення позову у зв'язку з виконанням його відповідачем можливе у разі, якщо таке визнання є безумовним і не суперечить закону і не порушує права, свободи і інтереси інших осіб. Тобто в цьому контексті йде мова лише про інших осіб, а не про самого відповідача.

Звичайно ж суд зобов'язаний перевірити законність підстав щодо визнання відповідачем позову. Суд не приймає визнання позову законного представника який діє в інтересах малолітньої, неповнолітньої, недієздатної чи обмежено дієздатної особи, якщо встановлено, що це суперечить інтересам особи яку він представляє

Право подати відзив (ст.ст. 174, 178 ЦПК) та заперечення відповідача на відповідь на відзив позивача (ст. 180 ЦПК).

Відзив – це перша заява по суті справи відповідача, де він викладає свої заперечення проти позовної заяви позивача. Саме з подачею відзиву пов'язують з'ясування позиції відповідача у цивільній справі (ч. 3 ст. 211 ЦПК). Відповідно до ч. 4 ст. 174 ЦПК подання заяв по суті справи закріплене як право учасників справи, проте в окремих випадках обов'язком державного органу чи органу місцевого самоврядування в разі вимоги суду, за невиконання якої передбачена санкція у формі штрафу (п. 4 ч. 1 ст. 148 ЦПК).

Цивільним процесуальним законодавством визначений мінімально гарантований строк для надсилання відзиву, який не може бути меншим 15 днів з дня вручення відповідачу ухвали про відкриття провадження у справі. У разі ненадання відповідної заяви по суті справи, у встановлений судом строк без поважних причин суд вирішує справу за наявними матеріалами (ст. 178 ЦПК). Суд може поновити пропущений строк у випадку визнання підстав пропуску поважними, крім випадків, коли неможливе його поновлення. Проте поважність причини з якої був пропущений строк наданий для подання відзиву, має все ж оціночний характер і визначається на розсуд суду.

Заперечення – це друга заява по суті справи відповідача, в якій він викладає свої пояснення, міркування і аргументи на відповідь на відзив позивача (ч. 1 ст. 180 ЦПК).

По своїй суті, відзив і заперечення як заяви відповідача по суті справи відрізняються лише назвою та черговістю появи в цивільному процесі, а суть та правова природа у них однакова. На нашу думку, для того щоб уникнути плутанини із запереченнями з процесуальних питань, статтю 180 ЦПК коректніше було б назвати не просто «Заперечення», а викласти в одній із запропонованих нами редакцій: «Заперечення відповідача на відповідь на відзив позивача» або ж просто «Заперечення відповідача»².

Право подати заяву про перегляд заочного рішення (ст. 284 ЦПК);

Особливістю заочного провадження є можливість перегляду заочного рішення за письмовою заявою відповідача судом, який його ухвалив. Слід відзначити, що саме відповідач стосовно якого ухвалене заочне рішення чи його представник мають право на подавати заяву про перегляд заочного

¹ Ясинко, М. М. (ред.) (2018). *Цивільний процесуальний кодекс України: науково-практичний коментар*. Київ: Правова єдність; Алерта, 304.

² Коцюруба, А. І. (2020). Заперечення відповідача в цивільному судочинстві: правова природа. *Європейський політико-правовий дискурс. Evropsky politicky a pravni diskurz*, 7, 4, 174-178, 177.

рішення. Позивач позбавлений цього права і може лише її оскаржити в апеляційному порядку. Протягом 30 днів з дня проголошення рішення відповідач, стосовно якого ухвалене заочне рішення чи його представник мають право подати заяву про перегляд заочного рішення (ст. 123-124 ЦПК), в строки визначені ЦПК.

Слід розуміти, що право на поновлення пропущеного строку надається відповідачу або його представнику у разі, якщо повне заочне рішення суду не було вручене даним учасникам у день його проголошення. Із змісту ст. 272 ЦПК вбачається, що фактично таке вручення можливе лише за наявності у відповідача офіційної електронної адреси, інакше вручення заочного рішення у день проголошення значно ускладнене. Така ж ситуація виникає, якщо відповідно до ч. 6 ст. 259 ЦПК складання повного рішення суду відкладається. Також суд може поновити пропущений строк і з інших причин, при визнанні їх поважними¹.

Право подати зустрічний позов (п. 3 ч. 2. ст. 49 ЦПК);

До або під час попереднього судового засідання, а якщо воно не проводиться, то до початку розгляду справи по суті, відповідач має право пред'явити зустрічний позов в строк подачі відзиву, а саме не менше 15 днів з дня вручення ухвали про відкриття провадження у справі.

Зустрічний позов є спеціальним право відповідача, що містить самостійну вимогу та водночас є способом захисту відповідача проти заявленого позову. Виходячи з цього зустрічна позовна заява може містити як самостійну вимогу відповідача, так і заперечення проти заявленого позову (відзив). Тому, у випадку подання відповідачем зустрічного позову, вбачаємо необхідність законодавчого визначення можливості подачі замість двох процесуальних документів – лише зустрічного позову який міститиме заперечення проти позову відповідно до вимог законодавства. А в разі залишення без руху чи повернення зустрічного позову, керуватися викладеними в ньому запереченнями проти позову.

Також подання відповідачем зустрічного позову стало за чинним ЦПК (ч. 4 ст. 193 ЦПК) підставою для переходу зі спрощеного до загального позовного провадження.

Право звернутися із заявою щодо зустрічного забезпечення (ст. 154 ЦПК).

Відповідно до п. 9 ч. 2 ст. 197 ЦПК за клопотанням учасників справи у підготовчому засіданні суд вирішує питання про забезпечення позову та зустрічне забезпечення.

Зустрічне забезпечення – це особливий інститут цивільного судочинства (субінститут інституту забезпечення позову), що спрямований на збереження процесуальної рівності сторін та попередження настання або гарантоване відшкодування можливих для відповідача збитків повністю чи частково².

Інститут зустрічного забезпечення є одним із попередніх видів забезпечення позову та застосовується лише у випадку забезпечення позову. Створений фактично для забезпечення захисту інтересів відповідача та збереження status-quo сторін в цивільному судочинстві.

Відповідно до висновку Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду в результаті перегляду справи №753/2380/18-ц у постанові від 10 квітня 2019 року³, вжиття заходів зустрічного забезпечення відповідно до ч. 3 ст. 154 ЦПК є не правом суду, а його обов'язком незалежно від майнового стану відповідачів.

Розмір зустрічного забезпечення визначається судом та має бути співмірним із заходами забезпечення позову, застосованими судом та розміром збитків, яких може зазнати відповідач у зв'язку із забезпеченням позову. Здійснюється зазвичай шляхом внесення на депозитний рахунок суду грошових коштів у розмірі, визначеному судом, або в інших випадках, визначених ст. 154 ЦПК.

Висновки. Наведена класифікація процесуальних прав відповідача є важливою складовою цивільного процесуального права, що допомагатиме зрозуміти відповідачу, яким комплексом загальних та спеціальних прав він наділений в цивільному судочинстві. Інші проблемні питання загальних та спеціальних цивільних процесуальних прав відповідача, виходять за межі цієї статті та можуть бути перспективними напрямками подальших наукових досліджень.

¹ Ясинко, М. М. (ред.) (2018). *Цивільний процесуальний кодекс України: науково-практичний коментар*. Київ: Правова єдність; Алерта, 392.

² Коцюруба, А. І. (2020). Зустрічне забезпечення як один із способів захисту прав та інтересів відповідача в цивільному судочинстві. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*, 60, 45-48, 46.

³ Постанова по справі №753/2380/18, 2018 (Верховний Суд України). *Єдиний державний реєстр судових рішень* <<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/81288258>>. (2020, листопад, 12).

References:

1. Yasyenko, M. M. (ed.) (2018). *Tsyvilnyy protsesualnyy kodeks Ukrayiny: naukovo-praktychnyy komentar* [Civil Procedure Code of Ukraine: scientific and practical commentary]. Kyiv: Pravova yednist; Alerta. [in Ukrainian].
2. *Zakon Ukrayiny Pro sudovyy zbir, 2011* (Verkhovna Rada Ukrayiny) [Law of Ukraine on Judicial Fees, 2011 (Verkhovna Rada of Ukraine)]. *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny* [Information of the Verkhovna Rada of Ukraine], 14, 87. [in Ukrainian].
3. Kotsiuruba, A. I. (2020). Zaperechennya vidpovidacha v tsyvilnomu sudochynstvi: pravova pryroda. Yevropeyskyy polityko-pravovyy dyskurs [Defendant's objection in civil proceedings: legal nature]. *European political and legal discourse*, 7, 4, 174-178, 177. [in Ukrainian].
4. Kotsiuruba, A. I. (2020). Zustrichne zabezpechennya yak odyin iz sposobiv zakhystu prav ta interesiv vidpovidacha v tsyvil'nomu sudochynstvi [Counter-security as one of the ways to protect the rights and interests of the defendant in civil proceedings]. *Naukovyy visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya Pravo* [Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Law Series], 60, 45-48, 46. [in Ukrainian].
5. *Postanova po spravi №753/2380/18, 2018* (Verkhovnyy Sud Ukrayiny) [Resolution on case №753 / 2380/18, 2018 (Supreme Court of Ukraine)]. *Yedynyy derzhavnyy reyestr sudovykh rishen* [Unified state register of court decisions] <<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/81288258>>. (2020, November, 12). [in Ukrainian].